

TARUPETTAI

Karula rahvuspargi infoleht nr. 57

suvi 2014

Meriste Matsi pilt

Piät no kõnõlõma, vai sõs kirotama kõrraga katõst asast. Seo om sannast ja Karulast ja sõs tulõgi märki, net kui naa kats kokko käü.

Olõ kimmäs, et niikavva ku inemine om eläniü Karulan, om tel olnu kah sann. Usu sõs, et ku edimäne jahimiis jäi talvõs taha, sõs oll tel sann kah, oll seo katõt kõotoho vai kuusõkoskiga vai viil kuiki olõ ei tähtsä. Ni mi ei tiia seod ja saa ei mi teedä, a tuust pääle om kõgõ olnu õga elotusõ man sann.

(artikkel jätkub lk 2.)

- *Mati pajatab loomajuttu - saarmas;*
- *Karula suitsusaunast kirjutab Kalle Eller;*
- *majutushoone Ähijärvel antakse rendile;*
- *Rahvusparkide logod on valmis ja ootavad kasutamist;*
- *Lüllemäe kooli lapsed õppisid Maaülikooli teaduskoolis*

HUVITAVAT

Sannast ja Karulast *(artikli algus esimesel leheküljel)*

Ütte assa piät tan seletämä. Keelemiihi perrä oll peris vanal aol seo sõna kujoga "savuna", ni seo tulõ taast ja om köüdüsen sõnaga "savv" ja seo tähendaäs, et naa kuulusõ kokko: sann ja savv. Vahtsõl aol pruugit "savvusann" om sõs nigu üts asi katõkõrra ja andku mullõ nüüd andis ku edesi sann tähendäs tan õnnõ säänest, kon om savv kah ja kõik muu olõ ei sann.

Soomõn om asi esihindäst sammamuudu ja õigõ soomõ sannaavvustaja mõtlõsõ õkva sammamuudu – sann om õnnõ üten savvuga. Et nais suumlaisist luku piä, selle pruugi ei taad mi maal pruugit "soomõ sanna". Ta om mõtõldu müümises ja om puhas kommärts.

Ku aastit tagasi tulli Karulalõ mõtsigus oll umma vanna Karula rahvast viil alalõ peris mõni ja piä egä elotusõ mano käve sann kah. Oll vahtsõmbit, vähembit ni suurõmbit. Naide mõtsnigu aastidegä sai käütüs mõnõn sannan, meelen om Silla mõtsavahi sann. Seo oll kõgõ vahtsõmb ja tett joba pääle sõa, a olõ es sannal vika. Kõgõ inämb sai käüdüs Kolski Tarupedäjä sannan, sääl elli naabri vai nigu esi tä ütäl, piirimiis. Kolski külän tuul aol mi kats perre õnnõ olli, a nätä ja arvo saia oll, et egä tarõ mano oll käünü õks sann kah. Laanõ uma oll kehväkene, tasu es praavita. Vihmjärve veeren oll hoobis laganu, niisamatõ oll lugu Rõõmul, a õkva tuu Rõõmu sann ollgi kõgõ huvitavamb.

Sann oll Kolski tarõ ja Taropedäja poolõ minejä tii veeren, moro päält üle sonni. Tuul aol oll katus joba sisse sadanu, a saina olli pistü ja selgele oll arvo saia kuimuudu seo sann oll olnu. Raot oll küländ hürskist puiõst, umbõs nii 24 – 28 sm. Nii jutt sõs, et nigu vanast olli sanna kõik peenembäst puust olõ ei õigõ. Nätä, talõkotussidõ perisesostmisõ ni innõ taad viil tiotegemise aigo olli asa niipallo kehvä käännü, net sann tetti nii otav ku viil sai. Rõõmu sann oll kipõn vanõmb ja oll sõs viil olnu väke ja joudu rakko parõmb hoonõ. Esi tä oll apar, vastapite ku sanna ildampa, a taa man küländ matal. Laba oll kogo tagamisõ saina pikku, a kah nii matal, et timä ette olõ es vaia olnu penki panna, sai õkva põrmandu päält lava pääle är istu. Ku otsast ussõst sisse astid, sõs hääd kätt

oll keres, a taa oll ilma savi vai savikiveldä, õnnõ maakivvest kokku sätit. Tast Rõõmu sannast oll pallo oppi.

Varramba oll Karulan olnu inämb koobasannu, olõ üte asõnd uurdnu Konnumäel, järvekese perve seen, Hallimäel oll, niipallo ku tiä perämäne koobasann pruukmisõn. Taa oll lavvust tett ja küländ ilda, vast eski päält perämäst sõtta.

Kuiki kujoni nii, net Karulan naati vahtsit sannu ragama. Mälehtä häste Pirrupuusaarõ sanna ehitämist, Mundi sann luku, olõ nännü ku alostadi Ähijärvele edimädse sanna ragomist, kuvõrd oll esi taa tegemise man ammõtin. Taa sannaga sai sõs otsani selges üts asi: sanna kütt õnnõ peremiis, vai harvõmb pernani, tönõkõrõl mõlõmba. Viil harvõmb om kolm vai neli sannakütjät. Olõ ei olõman kattõ üttemuudu sanna ja kütjä piät taad tundma, ni küttä mõistma. Olõman saa olla valla maja vai valla sant, a vot valla sanna saa ei olla. Sann om õks peremihe jakko ni peremehe näkko.

Ähijärve sann.

Jõesalu Kaidi pilt

Viimätse kümne-viietõistkümne aastaga om Karulan viil sannu üles raotu, taad nii rahvuspargi piiren ku välänpuul. Ni tahas usku ja luuta, net tetäs viil mitmiid vahtsid sannu ja ku inemene rehkendäs, et tege hinele vahtsõ sanna, sõs tulõ tukõ timmä ja avita pallo saa. Tahassi tõtõst, et Karula olõs Võromaa kihlkund kon om kõgõ inämb vahtsid sannu.

Kirotet
29 urbekuud, 2014, Kanepi, Hinol.
Elleri Kallõ

Saarmas

Saarmas on väga vilgas ja liikuv, samas väga ettevaatlik ja valvas loom. Elamine keerukates keskkonningimustes on aegade jooksul kujundanud saarmast targa, füüsiliselt võimeka ning ökoloogiliselt paindliku liigi.

Täiskasvanud saarmas on kehalt kuni 90 cm pikk, lisandub saba pikkusega kuni 50 cm. Loom võib kaaluda 5-12 kg. Heas toitumuses isasloomad isegi kuni 15 kg. Emasloomad on isastest mõnevõrra väiksemad. Näljaperioodil kõhnub saarmas märgatavalt ning talve lõpul võib täiskasvanud loom kaaluda ainult 5-6 kg.

Saarmas sööb peamiselt loomset toitu. Toiduks sobivad kalad, konnad, mügrid, teod, veelindude pojad ja jõevähid. Vahel murrab saarmas toiduks ka koprapoegi. Jahikäigul liigub ta noolkiirelt läbi vee ja otsib saaki. Tänu oma kiirusele ründab saarmas oma saaki nii ootamatult, et see ei oska midagi halba aimata. Ükski mageveekala ei suuda saarma eest põgeneda. Põhiline toidukonkurent on saarmale mink.

Saarmad elutsevad peamiselt jõekallastel, järvedes, ojades aga vahel ka mererannikutel. Tüüpiliseks pesapaigaks on veekogu kaldasse uuristatud urg, mille vähemalt üks sissepääsukäik kulgeb vee alt, et loom saaks märkamatuks pesasse siseneda ja sealt väljuda. Ühes toitumispiirkonnas on saarmal tavaliselt mitu sellist pesa. Saarma tegutsemispiirkonnast võib leida looma toidujäätmeid, kividel ja vette langenud puutüvedel on väljaheiteid ja lõhnamärke. Niimoodi tähistab ta oma territooriumi. Saarmas ei peatu pikka aega ühes piirkonnas, sest peatselt ammenduvad toiduvarud sunnivad teda uutele toitumisaladele liikuma.

Suguküpseks saab saarmas teisel-kolmandal eluaastal. Looma jooksuaeg on talve lõpus, veebruaris-märtsis, ning pojad sünnivad 9-10 nädalase kandeaaja järel mais-juunis. Ühes pesakonnas võib olla kuni viis poega. Tavaliselt aga kaks kuni kolm. Uuringud on näidanud, et aastavanuseks elab ühe pesakonna kohta keskmiselt 1,7 poega. Eesti oludes kannab emasloom poegi iga kahe aasta järel.

Saarma arvukus Eestis on läbi aegade tugevalt kõikunud. Aastatel 1925.-1935. oli populatsiooni madalseis. Arvatakse, et toonase madalseisu põhjustas eelkõige üleküttimine. Kolmekümnendate aastate teisel poolel hakkas arvukus tasapisi tõusma, saavutades maksimumi 1960.-1964.aastatel. Sel perioodil loendati Eestis kuni 2000 saarmast. Arvukuse suurim madalseis oli 1975.-1982.aastatel. Loendusandmete järgi oli see kusagil 300-350 isendi piirimal. Põhjusteks

olid uurijate arvates nii madal veeseis järvedes ja jõgedes, karmid talved kui ka üleküttimine. Peale seda

perioodi hakkas saarma arvukus taas tõusma: 1988.a. loendati 800 isendit, 1998.a. 1500 ja 2001. aastal 1800 saarmast. Põua-periood 2002. ja 2003. aastatel põhjustas veekogudes veetaseme alanemise ja saarma toidubaasi vähenemise. 2004. aasta loendusandmetel langes saarma arvukus jälle 1600 isendi piirimaile.

Käesoleval ajal hinnatakse saarma arvukuseks umbes 1800-1900 isendit. Peamised tegurid, mis sellise arvukuse kõikumise tingivad, on siiski kliimaatilised - sademete hulk ja talvised temperatuurid mõjutavad toidubaasi olemasolu ja kättesaadavust. Inimeste poolt tekitatud mõju on väiksem. Tänapäeval saarmale jahti enam ei peeta aga koprajahil raudadega püügil osutub pea iga kümnes püütud loom kopra asemel saarmaks.

Karulas on saarma arvukus eelpool mainitud kõikumised kaasa teinud. 1980-te alguses võis saarmast siinmail pikem läbirändajaks pidada. Käesoleval ajal võib tema tegutsemisjärgi aga näha kõikjal, kus leidub sobivaid varjekohti ja kindlasti ka toitu. See ei tähenda kindlasti seda, et pea iga veekogu ääres elaks pesakond saarmaid. Minu hinnangul on Karulas ruumi kahele-kolmele saarma pesakonnale. Nikolai Laanetu poolt 1999. aasta jooksul läbi viidud Karula rahvuspargi loomastiku uuringu järgi elas rahvuspargis ja sellega piirnevatel veekogudel 15-20 saarmast. Uuringust selgus ka, et suur osa siin tegutsevate saarmapesakondade territooriume asus rahvuspargi piiridest väljas. Püsivalt oli saarma tegutsemisjärgi näha Mustajõe ülemjooksu järvedel ja kraavidel, Köstri järve piirkonnas ning Ähijärve ja Pehmejärve vesikonnas.

Saarmaste tegutsemist jälgides on minul kujunenud neist ettekujutus kui tarkadest, kavalatest ja mänguhimulistest loomadest. Samas pean saarmast ka ahnepäitsiks ja priiskajaks. Rohke toidubaasi korral püüab saarmas rohkem saaki kui tal tarvis, tarvitades ära ainult maitsvama osa saakloomast. Tegelikult on see väga inimlik käitumine - headel aegadel priisatakse ja kehvematel aegadel aetakse piskuga läbi. Saarma suhteliselt kõrge arvukus rahvuspargis on aga märk siinse vee-elustiku liigirikkkusest.

Mati Urbanik

T A S U B T E A D A

Liina Laanemets - uus töötaja rahvuspargis

Kultuuripärandi spetsialisti ametikohal olen alates käesoleva aasta 14. aprillist. Jagan ennast võrdselt Soomaa ja Karula rahvusparki vahel ning annan endast parima, et olla kasulik mõlema piirkonna kohalikele inimestele ja kultuuripärandi säilitamisele. Kõrghariduse omandasin Eesti Maaülikoolis loodusturismi erialal ning olen lisaks läbinud mitmeid täiendkoolitusi, peamiselt keskkonnanahariduse valdkonnas. Olen ettevõtlik, suhtlemisaldis, sõbralik ja tööd ei karda. Elan Viljandi maakarksi vallas Lilli külas, mis asub Soomaa ja Karula rahvusparkide vahel. Viimastel aastatel olen Lilli looduskeskuses juhtinud erinevaid projekte ja tegevusi. Vabal ajal tegelen oma hobusega – harjutame, et kartulivaod ikka sirged tuleks ning, et suvel saaks loorehaga heinamaale minna. Lisaks

Liina ja eesti tõugu hobune Ella.

Foto: erakogu

meeldib mulle kududa, kühsetada ja füüsilist tööd teha. Armastan loomi ja Eesti loodust.

Liina Laanemets
Karula ja Soomaa rahvusparki kultuuripärandi spetsialist

Eestimaa rahvusparkid saavad uue visuaalse identiteedi

Eesti viie rahvusparki sümbolika kannab lisaks rahvusparkide mõttelisele sidususele nüüdsest ka visuaalset ühtsust.

Logod, mida rahvusparkid senini kasutasid, on igaüks oma ajaloo ja loodi rahvusparkiga tihedalt seotud inimese poolt oma aja parimate vahendite ja oskustega. Ent juba aastaid oli arutelu all Eesti rahvusparkide kui terviku sümbolika uuendamine.

Uuendamise eesmärk on „märgistada“ rahvusparkid selliselt, et märgis annaks edasi konkreetse ja ühese info, et tegemist rahvusparkiga, seda nii Eesti-siseselt kui ka väliskülalisele. Huvitavaid näiteid ühtlustatud rahvusparkide logodest on mitmeid – nii naabritelt Soomest kui kaugemalt. Soome rahvusparkide sümbolikas kannavad kõik rahvusparkid sarnast ovaalset kuju, mille sees asuvad rahvusparki nimi ja iseloomustav kujund. Leedu aga kasutab ühtse märgisena vapikujulist logo.

Töörühma, mis loodi uue visuaalse identiteedi üle arutamiseks ja otsustamiseks kuulusid: Tiit Sillaots Keskkonnaministeeriumist, Leelo Kukk, Kaja Lotman, Irmeli Karja ja Murel Truu Keskkonnaametist, Ilona Gurjanova ja Kalle Toompere Eesti Disainerite Liidust ja kunstnik

Epp Margna mittetulundusühingust Hinokad.

Logokonkursile laekus mitu kavandit, neist valiti välja kaks, mille autorid oma ka ideed ka töörühmale esitlesid. Uute logode kavandid telliti Asko Künnapilt Rakett OÜ-st, kuna lisaks tugevale kavandile oli Künnapil selge visioon logode olemusest ning samas avatus töörühma poolt esitatud ettepanekutele logode täienduste osas. Täiendusi ja muutmissettepanekuid laekus protsessi jooksul rohkesti, tänaseks on rahvusparkide uus visuaalne identiteet paigas.

Lahemaa rahvusparki logo

Lahemaa rahvuspark on esimene rahvuspark Eestis ning sealt nõukogude ajal alguse saanud eestluse kaitse, kultuuripärandi kaitse näol, on andnud eeskujuga ka teistele rahvusparkidele. Logol on päripäeva tuulekeerises kolm tammelehte, mis sümboliseerivad Eesti looduskaitset. Lahemaal on kaitse all väga erinevad ökosüsteemid – metsad, sood, meri ning kohalik kultuuripärand. Logo värviks on tammeroheline.

Vilsandi rahvusparki logo

Vilsandi rahvuspark on Eesti looduskaitse häll. Siinsel territooriumil asutati 1910. aastal Vaika loodusreservaat, esimene kaitseala Baltikumis. Vilsandi linnustikku, taimestikku ja ilmastikku on uuritud ligi

150 aastat. Rahvusparkile on iseloomulik mereline kliima, rikkalik merelinnustik ja suurimad hallhülgete lesilad Eestis. Vilsandi logol on kujutatud veelinnupesa kolme tähnilise munaga, värviks mereroheline, et rõhutada selle piirkonna avatust suurele merele.

Matsalu rahvusparki logo

Matsalu rahvuspark on üks Euroopa tähtsamaid veelindude pesitsus- ja rändepeatusalasid.

Rahvusparkis on kaitse all Lääne-Eestile iseloomulikud ranna- ja luhaniidud, loopealsed ja puisniidud. Rahvusparki märgiseks on rändlinnud – eks igaüks võib ise mõelda, kas tegemist on hanede, laglede või luikedega. Värviks on valitud tumesinine, mis sümboliseerib õhtust aega, mil linnud luhtadele koonduvad.

MATSALU
RAHVUSPARK

Karula rahvusparki logo

Karula on Eesti väikseim rahvuspark, kus pärand on oskuslikult põimitud tänapäevaga ning on loomulik osa igapäevasest toimetamisest. Karula rahvusparki logo kirjeldab

tüüpilist Karula maastikku – kuplid koos nõgudes asuvate järvesilmadega ning nende vahel looklevate teedega. Logo värviks on okkaroheline, et anda edasi Karulas valdava okaspuu metsade värvi.

KARULA
RAHVUSPARK

Soomaa rahvusparki logo

Soomaa rahvusparki tuntakse kõige rohkem viienda aastaaja ehk suurvee järgi, kuid rahvuspark on moodustatud kaitsmaks siinseid suuri

SOOMAA
RAHVUSPARK

soid, lamminiite ja metsi. Logol on kujundatud kõige enam esindatud maastikuvaadet Soomaal – rabamaastikku koos laugaste ja mändidega. Logol kasutatakse roostepunast värvi.

EESTIMAA RAHVUSPARGID

Eestimaa rahvusparkide uus visuaalne identiteet baseerub siiani kasutusel olnud logode sümbolitel: Matsalu sümboliks on linnud, Lahemaal tammelehed jne. Ühtlustamine on viinud logod sarnase käekirja alla, stiil on ühtne ja kindlaks on määratud värvid ja kirjastiilid. Lisaks moodustavad kõik logod ühtse Eestimaa rahvusparkide märgise nn kobarlogo. Sellega sai teoks mõte väljendada rahvusparke kui terviklikku võrgustikku visuaalselt.

Rahvusparki logo on meie rahvusparkide visiitkaart, mis annab edasi selle ala iseloomu üheskoos loodusväärtuste ja inimtegevusega. Logo on lubatud kasutada isikutel, kelle tegevus on kooskõlas rahvusparki eesmärkidega. Kasutades rahvusparki logo oma tootel või üritusel, antakse edasi sõnum, et tegija väärtustab ja hoiab rahvusparki – nii sealset loodust kui ka säästliku tegutsemise põhimõtteid. Igaüks, kes tunneb, et tema tegevus/toode on harmoonias ala eesmärkidega ning tutvustab rahvusparki ja selle väärtusi, on oodatud logo kasutama. Selleks, et rahvusparki logo kasutada, tuleks sellest teada anda Keskkonnaametile, kirjeldades, mis tootel, üritusel, trükises vm infokandjal soovitakse logo kasutada.

Anneli Roosalu,
Maiki Voore,
Leelo Kukk

TEGEMISI

Noore looduskaitaja kursus Junior Ranger Karulas

Keskkonnaamet korraldas 25.-29. juunil neljas Eesti rahvusparkis noore looduskaitaja kursuse Junior Ranger. Lahemaa rahvusparkis toimus kursus juba üheteistkümnendat, Vilsandi rahvusparkis kolmandat, Matsalu rahvusparkis teist ja Karula rahvusparkis esimest korda. Kursusel said

osaleda noored vanuses 13-17 eluaastat, kes elavad rahvusparkides ja nende lähiümbruses. Noored valiti kursusele aineõpetajate soovitude ja motivatsioonikirjade alusel. Karula kursus toimus Karula rahvusparki Ähijärve külastuskeskuses. Sellest võttis osa 19 noort looduskaitajat.

Viie päeva jooksul käisid kursusel looduretkedel, kus tehti looduskaitse töid, õpiti taime- ja loomaliike ning tutvuti kohaliku kultuuripärandiga. Samuti õppisid noored Ähijärve lõunatipus ja Plaagil matkates looduses ellujäämist.

Noore looduskaitaja kursuse lõpus läbisid õpilased teadmiste kontrolli ja said Junior Rangeri tunnistuse ning vastava märgistusega vormiriietuse. Selgusid ka kaks noort, kes

Noored looduskaitjad Karulas 2014. Foto: Siim Veski

saavad võimaluse esindada Eestit järgmisel aastal rahvusvahelisel Junior Rangeri laagris. Karulast on sõitmas Kristel Serg ja Vilsandist Annely Kasela. 2013. aasta paremad noored, Maris Esko Matsalu rahvusparkist ja Hendrik Sobi Lahemaa rahvusparkist, sõidavad 12. juulil koos juhendaja Ave

Huugeniga Tšehhi Krkonose rahvusparki 8-päevasele üle-euroopalisele Junior Rangeri laagrisse.

Eesti on Euroopa Kaitsealade ühenduse EUROPARCi liige. EUROPARC ühendab kaitsealasid 35 Euroopa riigis. Ühendus korraldab üle-euroopalist noore looduskaitaja kursust 2002.aastast alates. Junior Ranger kursus leiab aset ka järgmisel aastal. Ootame kõiki Eesti rahvusparke kursusega liituma.

Kursuste läbiviimist ja Eesti õpilaste osalemist üle-euroopalises laagris toetab Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Tiia Trolla
Keskkonnaameti
keskkonnahariduse spetsialist

Maaülikooli loodusteaduste kool Lüllemäel

Eesti Maaülikooli loodusteaduste koolis saavad õpilased aimu, mida kujutab endast teadlase elukutse ning paljud õpilased teevad selles koolis oma esimesed ise-seisvad teaduslikud vaatlused.

2013/2014.õppeaastal oli Lüllemäe põhikooli 2-7. klassi õpilastel võimalus Maaülikooli teadlaste juhendamisel oma esimesi teadusvaatlusi teha. Teaduskooli toimumist korraldasid Juhani Püttsepp ja Kristel Kirsimäe, kes olid seni peamiselt gümnaasiumi lastega tegelenud ning neisse teadushuvi süstinud. Tagantjärele hindas Juhani Püttsepp, et Lüllemäe põhikooli lapsed olid vahetumad ja siiramad ning julgesid sekkuda – seega läks kogu aeg täie ette. Veel

märkis ta, et laste jaoks on kõige raskem enese ja oma ümbruse määratlemine. Väga visalt jõutakse küsimusteni, et kes ma olen ja kus ma olen ning pannakse oma käega kirja märkmeid kodukoha ümbruse kohta. Osaliselt sai see võitlus Lüllemäel võidetud aga tavakool võiks Püttsepa hinnangul rohkem toetada selliste oskuste arendamist. Juhani Püttsepal on Lüllemäega ka isiklik suhe, kuna tema ema töötas siin ämmaemandana.

Aga mida siis loodusteaduste kooli lapsed uurisid? Kuna vaatlus eeldab lisaks teadmistele ka väljasõitu uuritava objekti juurde, käisid lapsed uurimisretkedel Eesti lõunatipust kuni Tartuni. Koos Limnoloogia Keskuse teaduri

Reet Laugastega suunduti esimese tööna Kõstre järve äärde. Seal mõõdeti järve sügavust ning vee läbipaistvust, värvust ja hapnikusisaldust. Lisaks uuriti järves elavaid loomi ja taimi. Kodutööks jäi lastele ühe veekogu kirjeldamine. Lapsed valisid uurimisobjektideks nii oma kodutiike kui Karula rahvuspargi järvesid.

Teaduslikult saab läheneda ka loodusradadele. Lapsed arutlesid koos Juhaniga loodusradade heade ja kehvade külgede üle ning kirjeldasid oma koduümbruse radasid. Uurimise all olid veel ka koduloomad ning talvised linnud. Lindude söötmisega seoses huvitas neljanda klassi õpilast Hava Kuksi teaduslik küsimus, et kui koolilastes tekitavad päevalilleseemned nn sõltuvust ja koolimaja ümbrus on sihvakakoori täis, kas siis lindudele mõjub see samamoodi? Esiotsa ei osanud ornitoloog Riho Kinks küsimusele vastata, aga Tartu Ülikooli bioloog Tuul Sepa

Lüllemäe põhikooli lapsed vastuvõtul Maaülikooli peahoones. Foto Rolf Saarna abiga tehti kirotsing teadusartiklites ja saadi vastus – ei tekita.

Tähtis oli õppida ka seda, kuidas oma väikest uurimistööd vormistada. Diplomi saamiseks pidid olema tehtud kõik kodutööd ning sooritatud suuline eksam Maaülikooli eksamikomisjonile. Lisaks Avatud Ülikooli diplomile said kooli läbinud õpilased Maaülikooli ainepunktide.

Lilian Freiberg

PÄRIMUST: pruudi otsimine ja pulmad

Külas oli kaks vanamoori, kes kosja kaupa sobitasid. Nad rääkisid poisile ja tüdruku isale, et see kõlbaks sinu pojale ja see jälle sinu tütrele. Noorelrahval omal valida ei olnud.

Kosja minnes kutsus noormees omaga ühes kas kõige lähema sugulase ehk peremehe, kus ta elas. Seda kutsuti „raudkäsi“. Kosimise aeg oli laupäeva õhtul. Tüdruku sobitaja vanamoor pidi teada saama, millal kosilased tulevad: kui temale seda teada ei antud, siis ei lasknud ta tüdrukut kosje vastu võtta. Vanaeit andis jälle omalt poolt tüdrukule kosilaste tulekust teada. Kosilaste tuleku eel peitis maja perenaine tüdruku ära: kas lauta, kusagile heintesse ehk sauna. Raudkäsi pidi ta üles otsima. Kui esimesel laupäeval üles ei leitud, pidi järgmisel tagasi tulema. Kui raudkäsi tüdruku üles leidis ja tüdruk temale paari kindaid õlale viskas, siis oli teada, et ta nõus on. Vanamoor sai kosja sobituse eest tüdruku käest hame.

Enne pulmi pidi vanamoor ära lugema mitu tee haru ära kääneb pruudist kuni peigmehe koduni minevalt teelt. Siis koeti niipalju säärepaelu, kui teevarusid on, ja pruuti peigmehe majja viies visati iga teevaru pääle paar säärepaelu. Viskaja oli kas pruudi õde ehk lähedalt sugulane. Kui pruut omast kodust ära sõitis, pani ema tema tanu noormehe pähe. Enne tanu panemist anti pulma seast kõige väiksem laps noorikule sülle, et ta elus omi lapsi armastaks. Siis võeti mehe põuest tanu ja pandi noorikule pähe. See olevat kirja järele, et mees on oma naise pää ja naine peab oma meest armastama.

Peigmehe koju jõudes pidid pruudi saanist ehk vankrist kas peigmehe isa ehk mõni lähedalt sugulane maha tõstma, et ta suguvõsa armastama hakkaks. Läve ette, sisse poole külge, kust noorik tarre läks, pandi vana kasuk, et noorikul majarahva vastu pehme süda saaks. Kui peigmees ja pruut esimest korda söögi laua taha läksid, siis noormees kübarat ega suuri päälisriideid maha ei võtnud: nii kui israeli rahvas vöö vöö ja kingad jalas valmis pidid olema Egiptusest põgenemiseks, nii pidi peigmees valmis olema abielu tee.

Pääle õhtusöögi noormehe sobitaja vanamoor viis nooriku ja nooriku sobitaja noormehe magama. Magasid kahekesi. Piits, millega nad sõitsid, peideti ära, et keegi vihamees ei saaks seda pääalla panna, millega kardeti elu segamini ajavat. Hommikul kutsusid magama panejad noorpaari üles. Enne neile süüa ei antud, kui mõrsjanaine karja koja juures tuletægija jaoks tule pääle ühe vöö ja pulma toa pühkijale luua pääle teise vöö oli visanud. Viimane oli selleks, et noorik toapuhastamise himuline saaks.

Esmaspäeval pääle lõuna söögi loeti kõik peigmehe sugulased mehed ja naised üles. Meesterahvale anti kindad, naistele sukad. Noormehe isale ja emale kummagile hame. Pääle selle pandi lauale anum, kuhu igaüks pidi raha sisseviskama pulma kuludeks. Kõige ennem pidi pruudi isa panema. Pääle selle anti viimane söök ja pulmalised sõitsid laiali.

Septembrikuus toimub Ähijärvel suitsusauna kerise teemaline koolitus

Koolitusel käsitletakse erinevaid kerisetüüpe, keriste hooldust, kütmist ja ehitust, kerisekivide tähtsust ning nende paigaldamist. Toimub nii teoreetiline kui ka praktiline õpe. Koolituse käigus võetakse lahti vana suitsusauna keris ning ehitatakse see meistri juhendamisel uuesti üles. Koolitus on kahepäevane, kuid õppetegevus ei toimu järjestikustel päevadel. Koolituspäevad toimuvad nädalavahetustel. Koolituse täpsemad toimumiskuupäevad avaldatakse piirkondlikes e-posti listides ning info jõuab ka elanike postkastidesse. Koolitus on osalejatele tasuta. Koolituse korraldab Keskkonnaamet ning selle toimumist toetab SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Liina Laanemets

RMK kinnisvaraosakond annab rendile Ähijärvel asuva majutushoone

RMK kinnisvaraosakond soovib sel aastal leida rentniku Karula rahvuspargi külastuskeskuse majutushoonele. Täpsemad renditingimused töötatakse välja septembriks ja info pannakse üles RMK kodulehele: <http://rmk.ee/organisatsioon/kuulutused-1/riigivara-1>

Rendile antakse 31-kohaline majutushoone koos 2-toalise korteriga. Majutushoone alumisel korrusel asuvad 40-kohaline söögisaal, köök, avar fuajee ning viis 2-kohalist tuba. Ülemisel korrusel on 4-8-kohalistes tubades 21 voodikohta ning seminariruum. Lisaks on ülemisel korrusel kaks ruumi, mida on võimalik sisustada täiendavateks voodikohtadeks. Maja keldrikorrusel on kaminaruum ning saun, mis vajavad kapitaalremonti.

Täpsem info RMK Lõuna piirkonna haldusjuhilt Lily Kaselt. E-post: lily.kask@rmk.ee, telefon: 516 7510.

RMK Karula teabepunkt on avatud:
15.mai-15.september E-P 10-18

Täname kõiki autoreid ja kaasamõtlejaid!

Address: Ähijärve küla, Antsla vald,
66420 Võrumaa

KESKKONNAAMET

Telefon: 782 8350

Keskkonnaamet:

Maahoolduse spetsialist **Jan Ruukel**

tel.:5340 8012

Looduskasutuse spetsialist **Henno Peegel**

tel.: 516 1479

Keskkonnahariduse spetsialist **Tiia Trolla**

tel.: 525 1552

Pärandkultuuri spetsialist **Liina**

Laanemets tel.: 5620 2769

Metsanduse juhtivspetsialist **Tiina Jüris**

tel.:510 9316

Jahinduse spetsialist **Margo Tannik** tel.:

516 0148

Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK):

RMK loodusvaht **Mati Urbanik** tel.:529

0388

RMK teabespetsialist **Kaidi Jõesalu**

tel.:5304 3504

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

Infoleht "Tarupettäi" on välja antud Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus toetusel.

Lehe väljaandmist on toetanud:

Antsla Vallavalistus

Karula Vallavalitsus

MTÜ Karula Hoiu Ühing

Infoleht ootab avaldamiseks artikleid/arvamusi/meenutusi kohalikelt elanikelt. Kirjatükid palume saata e-kirjaga Tiia.Trolla@keskkonnaamet.ee või paberil Ähijärve külastuskeskusesse.

Tarupettäi koostajad: Tiia Trolla, Olivia Till, Kaili Preismann

Toimetaja: Põim Kama

Küljendaja: Olivia Till

Trükkija: Ecoprint AS

Karula rahvuspargi infoleht "Tarupettäi" on trükitud keskkonnasertifikaatidega trükipaberile looduslike vaikude ja õlide baasil valmistatud trükivärvidega.